

מסכת ברכות: מדף ה. יד: גיליון 2

דף ח.

מאי דכתיב "ואני תפילתי לך ה' את רצון" אימתי "עת רצון"? בשעה שהציבור מתפללין.

בע"ז [ד ב] אמרו שלא יתפלל בר"ה מוסף ביחיד בשעות ראשונות של היום, אבל שחרית, כיון שיש ציבור שמתפללים אז, "לא קא מדחי". וביארו התוס' שם, שהמתפלל בעת שהציבור מתפללין במקום אחר תפלתו לא נדחית, אבל אינה נשמעת אלא במקום שהציבור מתפללין. ובמחצית השקל [צ יז] ביאר ש"אינה נדחית" היינו שיקבל עליה שכר ככל המצוות, אבל אין ממלאין את בקשתו שהתפלל עליה, ואילו "נשמעת" היינו שממלאין בקשתו [ואף שיש שהתפללו בצבור ולא נתמלאה בקשתו, כתב השל"ה שעושים לו מעין אותו ענין]. ובקהילות יעקב [ג] תמה, שא"כ נמצא שיחיד המתפלל מוסף בתלת שעי קמייתא ו"נדחית תפלתו", לא יקבל אפילו שכר, ותימה לומר כן. ולכן ביאר; ש"אינה נדחית" היינו שלא מוסיף לא זכות ולא חובה לענין מלוי בקשתו [שבר"ה ענינו שיעלה זכרונו לטובה]. אבל "נדחית" פירושה, שהתפילה גורמת שיעיינו בדינו, וגורמת לו חובה, כי בדיני הציבור מטין לזכות פעמים רבות, וכשבא יחידי מעיינים בדינו וגורם חובה לעצמו, אבל שכר תפילה ודאי יקבל. ובפרי חדש [צ] כתב לחלק, שאם נאנס להתפלל יחידי ומכוון לשעה שהציבור מתפלל שמו"ע, הרי זה עת רצון ותפלתו נשמעת, ואם מתפלל בשעה שמתפללים אך לא מכוון כשעומדים בשמו"ע אזי תפלתו לא נדחית אך לא נשמעת. וראה עוד בעניין זה בצל"ח [ו א ד"ה אין תפלתו].

דף ח:

שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו

העורך: שמעתי על זה פעם חידוש יפה: מדוע מאריכין לו ימיו ושנותיו? מכיוון שרואים בשמיים כמה הוא מתכוון לשבת ומכין את הפרשה ומשלים פרשיותיו עם הציבור אז נותנים לו להגיע לאותה השבת.

דף ט.

לכו שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב

בדרשות הר"ן [סוף יא] ביאר שהוצרך לבקש מהם לעשות כך, כי לא היו נוטלים ממון במרמה, אף שהגיע להם חלף שכרם [כמבואר בסנהדרין צא א], והטעם שהורה ה' לבקש במרמה הוא כדי שיחשוב פרעה שיצאו במרמה וירדוף אחריהם, ויטביענו בים סוף. והמהרש"א ביאר כהמשך הגמרא, שלולי הבקשה היו מוותרים על הביזה, ולכן אמר להם שאינה לטובתם בלבד, אלא גם כדי שלא יאמר וכו' ודבר זה אינו תלוי ברצונם. ובקול שמחה נקט שאילו נטלו בעל כרחם לא היתה תפיסתם מועילה כתשלום עבודתם, משום שהכסף בא לידם באיסור גזל עכו"ם, ולכן לקחו בשאלה, וזכו בו כהפקעת הלואתו.

דף ט:

מתניתין:

שיכיר בין תכלת ללבן

תוס' לעיל [ה ב ד"ה לא] כתבו ש"לכל הפחות צריך להמתין עד שיכיר" וכתב הב"י [נה] שביארו שהנידון במשנתנו הוא "מאימתי קורין את שמע בשעת הדחק" ועל כך אמרו "משיכיר", אך לכתחילה זמנה כותיקין, סמוך להנץ. אך במאמר מרדכי ונהר שלום הוכיח מדברי תוס' כאן [ד"ה לק"ש] שזמנה לכתחילה משיכיר [עד ג' שעות], ורק כשסומך גאולה לתפלה מצוה מן המובחר לקרא כותיקין, וקודם "שיכיר" אינו יוצא אפילו בדיעבד. ודעת הרשב"א שבשעת הדחק קורא מעלות השחר, ולכתחילה "משיכיר" עד הנץ החמה, ואילו אחר הנץ עד ג' שעות קורא רק בדיעבד. ובעל המאור [ב א] נקט שלדעת רבי אליעזר מתחיל קודם שעת הנץ, ולרבי יהושע כותיקין שהיא מתחילת הנץ עד סופו, וקודם לכן אינו יוצא, ונמשך זמנה עד ג' שעות. והרמב"ם [ק"ש א יא] נקט שזמנה סמוך להנץ, [מעיקר הדין, ולא כותיקין, וכדלהלן] ובשעת הדחק מעה"ש, והשמיט זמן "משיכיר".

שגנו ספר רפואות

"אברהם", אך אפשר ליתן לכתחילה שם "אברם".
ובבאר שבע [תמיד] **ובחיות יאיר** [ט] נקטו שהיא מהתורה, ותמהו למה לא מנוה מוני המצוות, ומהר"ץ **חיות הביא דברי הרמב"ם בפיה"מ** [חולין פ"ה] שאין לומדים מצוה ממה שנאמר קודם מתן תורה, כי לא התחייבו ישראל אלא במה שניתן במתן תורה, וכ"ש אם כל האיסור לקרא כן לאאע"ה. וראה **מנחת יצחק** [ח"ד ל]. ומהר"ל **דיסקין** כתב, שהאיסור היה לקראו כך בפניו, משום בזיון, אך לא אחר מיתתו. ותמוה, הרי בסמוך הקשו מנחמיה שקראו "אברם". ויתכן שנקט כן להלכה כבר קפרא שעובר בעשה, ואילו נידון הגמרא הוא רק לרבי אלעזר שעובר בלאו, והוא לעולם, וראה בסמוך.

דף יד:

אמר עולא: כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין – כאילו מעיד עדות שקר בעצמו

באור שמח [ק"ש א י] כתב שאם נאנס ולא קרא ק"ש של ערבית, ובא לקרותה קודם הנץ, אע"פ שכבר יכול להניח תפילין, אם לא הניחם אינו נחשב "מעיד שקר" כי קריאתו היא של ערבית, שאין בה חיוב הנחת תפילין, וראה בהגהות **מראה כהן** [ח ב] שנקט להיפך.

תוס' [ד"ה ומנח] כתבו שהקורא בלא ציצית אינו "מעיד שקר" כי היא אינה חובה על האדם אלא אם יש לו טלית, ובהכרח חיובה רק מצד הטלית. [והרא"ש הוסיף שאם לא ילבשנה עתה ילבשנה לאחר זמן]. אך המאירי כתב שאם בעת ק"ש לבוש בד' כנפות בלא ציצית נחשב כמקריב זבח בלא נסכים. והמג"א [כד ג] הביא שדעת הזוהר שגם בלא ציצית נחשב "מעיד שקר". וראה **מור וקציעה** שביאר שלא נחלקו. וראה **בלבוש** [כה] שגם הקורא פרשת ציצית בלא ציצית אינו נחשב מעיד שקר, כי אינה חובת הגוף, ולפי ביאור הב"ח [בהערה הבאה] אינו שקר "בעצמו" כי אינו מעיד על היחוד.

התשב"ץ [תמה] כתב שנה היה ניזוק בתיבה משדין ורוחין, ולמדו מלאך אחד כל הרפואות וכתבם בספר, ו**בילקוט הראובני** [בראשית נג א] כתב שכבר אדם הראשון למדו בגן עדן, ו**רבנו בחיי** [שמות טו כה] כתב שמשו שמען מפי הקב"ה, כדי לנסות את ישראל אם יסמכו על הרפואות או ימשיכו להתפלל, ו**הרמב"ן בהקדמת התורה והרשב"א** [שו"ת ח"א תיג], כתבו ששלמה המלך חברו, וכתב הרמב"ן [ויקרא כו יא] שחזקיה גנזו כי נכשלו וסמכו עליו [ואף שעד ימיו לא היה חולה שהתרפא, השמשו בו להמנע מחולי]. והמהרש"א [גיטין סח ב] כתב שאין ראוי לגלות כלם לכל אדם שלא יבטחו בה, אך כאשר הותר לכתוב תורה שבע"פ מפני השכחה, הותר לכתבם בש"ס, שמא ישתכחו. וראה בפיה"מ **להרמב"ם** [ד ח] שאילו היו כתובים בו רפואות טבעיות, לא היה גונזו, אך כיון שנכתב ע"פ חוזי הכוכבים, היה מותר רק ללמוד בו ולא להשתמש ברפואותיו, ולכן גנזוהו. ועי"ש ובשו"ת **הרשב"א** [ח"א תיד] שדנו אם שימוש ברפואות נחשב כחסרון באמונה, ו**בחובת הלבבות** [בטחון ד] והחזו"א [או"ב א ה] הרחיבו בזה.

דף יג.

כל הקורא לאברהם "אברם", עובר בעשה. שנאמר [בראשית יז ה] "והיה שמך אברהם" רבי אליעזר אומר: עובר בלאו, שנאמר [שם] "ולא יקרא עוד [את] שמך אברם"

הפמ"ג [א"א קנו ג] כתב בשם **פרי חדש** שהוא איסור רק מדרבנן. וראה **בשדי חמד** [כ כלל פג] שדן אם האיסור לקרא כך רק לאברהם אבינו או לכל הנקרא "אברהם", ובגיטין [ג א] מצינו אמורא בשם "אברם חוזה" ומסתבר שאין האיסור אלא לקרא כך למי ששמו

